



**ГЕНЕРАЛНА ДИРЕКЦИЯ ЗА ВЪТРЕШНИ ПОЛИТИКИ**  
**ТЕМАТИЧЕН ОТДЕЛ Б: СТРУКТУРНИ ПОЛИТИКИ И ПОЛИТИКА НА**  
**СБЛИЖАВАНЕ**

**КУЛТУРА И ОБРАЗОВАНИЕ**

**ЗАСТРАШЕНИ ЕЗИЦИ И ЕЗИКОВО**  
**МНОГООБРАЗИЕ В ЕВРОПЕЙСКИЯ СЪЮЗ**

**ДОКЛАДНА ЗАПИСКА**  
**ОБОБЩЕНИЕ**

**Резюме**

В контекста на богатото многообразие на езици в Европа, настоящият документ разглежда възможните последици от изчезването на някои от тези езици и разглежда какви стъпки трябва да се планират, за да се запази тяхното съществуване и тяхното бъдеще

**IP/B/CULT/IC/2013-030**

**март 2013 г.**

**PE 495.851**

**BG**

Настоящият документ е изготвен по искане на комисията по култура и образование на Европейския парламент.

## **АВТОР**

Мериън Прис Джоунс

## **ОТГОВОРЕН АДМИНИСТРАТОР**

Миклош Дьорфи  
Тематичен отдел Б: Структурни политики и политика на сближаване  
Европейски парламент  
В-1047 Брюксел  
Електронна поща: [poldep-cohesion@europarl.europa.eu](mailto:poldep-cohesion@europarl.europa.eu)

## **ПОМОЩНИК-РЕДАКТОР**

Лина Перт

## **ЕЗИКОВИ ВЕРСИИ**

Оригинал: EN  
Преводи: DE, FR

## **ОТНОСНО ИЗДАТЕЛЯ**

За осъществяване на връзка с Тематичния отдел или за абониране за месечния му информационен бюлетин, моля, пишете на: [poldep-cohesion@europarl.europa.eu](mailto:poldep-cohesion@europarl.europa.eu)

Ръкопис, завършен през март 2013 г.  
© Европейски съюз, 2013 г.

Настоящият документ е достъпен в интернет на следния адрес:  
<http://www.europarl.europa.eu/studies>

## **ИЗКЛЮЧВАНЕ И ОГРАНИЧАВАНЕ НА ОТГОВОРНОСТТА**

Отговорност за мненията, изразени в настоящия документ, носи изцяло авторът. Въпросните мнения не отразяват непременно официалната позиция на Европейския парламент.

Възпроизвеждането и превеждането за нетърговски цели са разрешени, при условие че се посочва източникът и издателят получава предварително известие, както и копие.

## СПИСЪК НА СЪКРАЩЕНИЯТА

- ЕС** Европейският съюз
- ФСЕН** Федерален съюз на европейските националности
- МЕЕП** Многоезично езиково предаване
- МНЕМ** Мрежа за насърчаване на езиковото многообразие
- РМЕ** Регионални и малцинствени езици

## ОБОБЩЕНИЕ

„Един език е застрашен, когато тези, които го говорят, престанат да го използват, използват го във все по-ограничен брой комуникационни сфери и престанат да го предават от едно поколение на следващото. Тоест, няма нови хора, говорещи този език, нито възрастни, нито деца“ (ЮНЕСКО, 2003).

Езиците са едно от най-големите постижения, ако не и най-голямото постижение, на човешката раса. Освен че са средство за комуникация, те включват широк кръг ценности и убеждения и са прозорец към многобройни различни мирогледи. В този контекст настоящият документ разглежда застрашените езици или езиците, считани за застрашени, в Европа.

В резолюцията на Европейския съвет от 21 ноември 2008 г. относно европейска стратегия за многоезичието се отбелязва, че:

„езиковото и културното многообразие е неразделна част от европейската идентичност; то е едновременно споделено наследство, богатство, предизвикателство и предимство за Европа.“

Там също се казва, че „популяризирането на по-малко използваните европейски езици представлява важен принос към многоезичието“ (Резолюция на Съвета от 21 ноември 2008 г. относно европейска стратегия за многоезичието).

Съществува широко съгласие, че езиците са изключително богат елемент от културното наследство на Европа. Езиците изразяват идентичността и дават връзка на говорещите даден език с миналото, настоящето и бъдещето им. Заложено в езиците е голямо познание за света и за човешкия опит. Когато някои езици отмират, това знание се губи.

Двуетичието и многоезичието се счита за актив по отношение на творчеството и новаторството. Признати са познавателните умения на хората, които могат да говорят свободно повече от един език. Изследванията показват, че те са по-приспособени за справяне с по-разнообразно мислене, с творчество и с различните аспекти на чувствителността, необходими при комуникация. (Baker, 2011)

В света днес се говорят между шест и седем хиляди езика (Ethnologue). 97 % от хората по света говорят около 4 % от световните езици и обратно, около 96 % от световните езици се говорят от 3 % от хората по света (Bernard, 1996). Само 3 % от езиците по света са коренни за Европа. Според Атласа на езиците по света (ЮНЕСКО), в рамките на Европейския съюз съществуват 128 езика, считани за застрашени. Всички езици, които са третираны като отделен език, а не като диалект, имат собствен ISO-код.

С развитието на концепцията за националната държава в модерната епоха и с акцента върху изграждането на по-единна култура в рамките на една държава, повече внимание започна да се обръща на развитието на общ език и обща култура, които да подпомагат процеса на асимилиране. Разработени бяха и политики, по-конкретно в сферата на образованието, в подкрепа на тази цел. Това разработване на политики оказва особено вредно въздействие върху всички езици, които не бяха приети за езици на съответната държава.

През последния половин век процесът на глобализация донесе и утвърждаване на една по-обща култура на световната сцена, като в този контекст английският език дава преобладаващия импулс. Много от по-малките езици се затрудняват да се конкурират и да оцелеят на тази сцена.

За ред малцинствени езици е възможно да се покаже, че имат допълнителна икономическа стойност по отношение на възможностите за намиране на работа, както и в реално икономическо изражение. Много от застрашените езици обаче се говорят в необлагодетелствани селски райони, често с лоши транспортни връзки. Говорещите много от тези застрашени езици не вярват, че техните езици имат съответния статус или икономическа стойност и в резултат от това те не предават своя език на следващото поколение. Тази липса на предаване между поколенията е един от най-очевидните аспекти на застрашените езици.

През 90-те години на 20 век ЮНЕСКО публикува Червената книга на застрашените езици, в която се съдържа изчерпателен списък на застрашените езици по света. По-късно тя беше заменена от Атласа на застрашените езици по света. През 2002—2003 г. ЮНЕСКО поиска от международна група от подбрани за случая експерти да разработят рамка за класифициране на жизнеността на даден език. Тази рамка има седем равнища на жизненост; пет от тези равнища са за застрашени езици. Класификацията е следната: в безопасност; стабилен, но под заплахата; уязвим; несъмнено застрашен; сериозно застрашен; критично застрашен; отмирал.

Тази група определи и девет фактора, които характеризират цялостното лингвистично състояние на един език. Сред тях са фактори като равнища на предаване между поколенията, абсолютен брой на говорещите и тенденции в съществуващите езикови сфери.

В Европейския съюз се говорят много езици. 23 са официално признати и са езици, на които работи Съюзът. Съществуват над 60 коренни регионални и малцинствени езици, като пет от тях са признати за полуофициални (каталунски, галисийски, баски, шотландски гаелски, уелски). Всички други езици нямат официален статут в ЕС.

ЕС, макар да има ограничено влияние, тъй като образователните и езиковите политики са отговорност на отделните държави членки, отбелязва, че има ангажимент за запазване на езиковото многообразие и насърчаване на владеенето на езици.

Възприетите термини за класифициране на езици, които са коренни за Европа, но не са държавни езици в рамките на конкретна държава, са „регионални“ или „малцинствени“ езици. Това са термините, използвани от Съвета на Европа в неговата „Харта за регионалните или малцинствените езици“. Тези езици се разделят най-общо на четири категории: **автохтонни езици**, които са коренни, но не са езици на държавата; **автохтонни и трансгранични езици**, които са коренни и съществуват в повече от една държава, но не са езици на държавата; **трансгранични езици**, които съществуват като език на държавата в една държава, а като малцинствен език в друга; както и **нетериториални езици**, като ромски.

**Европейската харта за регионалните или малцинствените езици (ЕХРМЛ)** е европейски договор, приет през 1992 г. под егидата на Съвета на Европа, за защита и насърчаване на историческите регионални и малцинствени езици в Европа. Хартата предвижда голям брой различни действия, които държавите могат да предприемат за защита и насърчаване на регионалните и малцинствените езици. Съществуват две равнища на защита — всички страни по Хартата са длъжни да прилагат по-ниското равнище на защита спрямо езиците, за които тя е приложима. Страните могат също

така да обявят допълнително, че език, за който тя е приложима, ще се ползва от по-високо равнище на защита, в което се изброяват ред действия. От изброените действия държавите трябва да се съгласят да предприемат поне 35 действия. Хартата не разглежда специфично езици, които да класифицира като застрашени, но много от застрашените езици на Европа попадат в категорията на получаващите по-ниско равнище на защита.

Осемнадесет държави в Европа са подписали и ратифицирали Хартата, а три са я подписали, но още не са я ратифицирали; известен брой държави не са подписали Хартата. Самата Харта е важен международен инструмент за защита на регионалните и малцинствените езици. Експертният комитет, който консултира Съвета на Европа, отбелязва, че много държави все още нямат структуриран подход към опазването и насърчаването на езиците. Съветът на Европа препоръчва държавите да разработят дългосрочни и структурирани стратегии за опазване на малцинствените езици.

През последните 30 години Европейският съюз насърчава ред стратегии в подкрепа на изучаването на езици и езиковото многообразие. През 1983 г. Европейският съюз установи Насока на действие за насърчаване и опазване на малцинствените и регионалните езици и култура. До 1998 г. тази насока на действие предостави 3 350 305 EUR пряко за проекти, свързани с малцинствени езици. Тази подкрепа доведе до значителен мрежови ефект и стана стимул за насърчаване на споделянето на експертен опит и добра практика. Този бюджетен ред беше премахнат през 2001 г. след решение на Съда на Европейските общности (1998 г.). Впоследствие ЕС реши да приложи стратегия за интегриране на този въпрос в други политики, вместо да създава отделна програма. В този период беше поискано ЕС да преразгледа разходите си за РМЕ като част от тази промяна. През 2008 г. в доклад до комисията по култура и образование на Европейския парламент се отбелязва, в контекста на Програмата за учене през целия живот, че „инвестициите в малцинствените езици са значително по-малко“.

През 2011 г. Комитетът на регионите отбелязва в препоръка за политиката, че има нужда от „засилена правна основа, която да предоставя възможност за конкретна и подходящо финансирана политика за езиковите малцинства“.

Езиковото многообразие и ученето на езици са значително стимулирани в контекста на многоезичието в Европа през последното десетилетие. В този контекст са насърчавани и малцинствените и регионалните езици. По искане на Европейския парламент Комисията започна проучване на осъществимостта на евентуално създаване на Европейска агенция за изучаването на езици и езиковото многообразие. Отговорът на Комисията беше, че предпочита да се създадат мрежи, като финансирането за три мрежи, посветени на РМЕ, се предоставя почти непрекъснато от 2008 г. Това са следните научноизследователски мрежи — МНЕМ, ФСЕН и „Меркатор“.

Понастоящем ЕС в контекста на многоезичието и генерирането на нови идеи и предложения за политики поставя основния акцент върху създаването на Платформата на гражданското общество за многоезичието.

Някои държави членки, основно на равнище регионални управи, имат разработени добре структурирани стратегически планове за насърчаване и опазване на своите езици. Това е особено добре развито в регионите на Испания и Обединеното кралство. Ирландското правителство също е разработило 20-годишна стратегия за насърчаване използването на ирландския език. Повечето от тези стратегии обаче са разработени в

контекста на по-силните РМЕ. В някои държави членки има редица малцинствени езици, някои от които може да са застрашени. Държавите членки следва да опитат да осигурят елемент на равнопоставеност в подкрепата за различните езикови малцинствени групи в рамките на своята юрисдикция.

Разработени са някои новаторски идеи за насърчаване на застрашените и малцинствените езици през последните десетилетия. Те включват проекти в разнообразни общности, като общностите на народността сами и общностите на остров Ман и в Уелс. Един особено успешен проект е МЕЕП, съфинансиран от ЕС, който подкрепя развиването на експертни знания в предучилищния сектор за изучаването на малцинствени езици.

Застрашените езици са изправени пред много предизвикателства. По-специално цифровата епоха може да бъде както предизвикателство, така и възможност. МЕТА-NET (2012) отбелязва, че тези малцинствени езици, които са силно развити, като баски и каталунски, са в категорията на езиците с висок риск по отношение на бъдещата си устойчивост. Но съществуват и възможности, тъй като езиковите общности могат да си помагат, като използват своите езици за езици на социалните медии.

Икономическият растеж и заетостта логично ще бъдат във фокуса на вниманието на ЕС през идните години. Въпросът за застрашените езици не винаги се свързва лесно с тази програма. Все пак, когато езиците умрат, те в общия случай изчезват завинаги. За да подкрепи на дело думите си за езиковото многообразие, ЕС трябва да разгледа в подробности практическата подкрепа, която може да предостави за застрашените езикови общности в рамките на компетентността си в тази област.

## Основни констатации

### Политически препоръки

Следва да се разгледа осигуряването на **специфично финансиране за застрашените езикови общности**, ако искаме те да оцелеят. Следва да се подкрепи процесът на разработване на политическа рамка за насърчаване на застрашените езици в цялостния контекст на езиковото многообразие.

Следва да се поиска от Съвета на Европа да **разгледа възможността да включи конкретни разпоредби относно застрашените езици в Хартата за регионалните или малцинствените езици**. Европейският съюз би могъл също да насърчи тези членки на Съюза, които все още не са подписали Хартата, да направят това и да насърчи всички подписали членки да я ратифицират.

Като част от ударението, което Европейският съюз поставя върху споделянето на добри практики, всички държави членки следва да бъдат **насърчени да изготвят национални стратегически планове** за стимулиране на застрашените езици на основата на висококачествените добри практики, които вече съществуват в редица езикови общности в Европа. Европейският съюз следва да препоръча на държавите членки подобна подкрепа да се оказва в рамките на държавата на всяка застрашена или малцинствена езикова общност. Що се отнася до установяването на общоевропейски приоритети за възраждане на езиците, основният фокус следва да бъде върху предаването на езика в дома и изучаването на застрашените езици в рамките на образователната система. **Изискват се солидни образователни политики** за насърчаване на изучаването и използването на застрашените езици.

**Изисква се по-добро сътрудничество в действията на ключовите участници** за предоставяне на подкрепа за застрашените езици. Съществуващите мрежи на европейско равнище трябва да се укрепят и да получат достатъчно финансиране, за да са ефективни и ефикасни в този контекст.

Специфично внимание следва да се посвети на подкрепата, която технологията може да предостави. Много от застрашените езикови общности са малобройни и могат да бъдат все по-разпръснати. **Технологията и социалните медии могат да предоставят леснодостъпен начин за комуникация** за тези езикови групи, както като средство за индивидуална комуникация, така и като ефективен начин на групово комуникация. Европейските средства за научноизследователска и развойна дейност биха могли да въздействат силно в тази област.

Застрашените езикови общности трябва да получат **властта да насърчават своите собствени езици**. В тази област съществува много знание и експертен опит и това трябва да се използва. Особено ударение следва да се постави върху увеличаването на употребата на застрашени езици от млади хора. За тази цел езиковите общности трябва да имат ресурсите да покажат на **своите младежи и да ги убедят, че техните езици са полезни, приложими и желателни**.